Пише: Милован Балабан
четвртак, 10 децембар 2009 13:49

Најавом централизације ДС-а председник Тадић је само потврдио оно што је јавности одавно познато. Функционисање владајуће странке детерминисано је јаким интересним фракцијама које угрожавају не само ДС већ и државу чији је она (ДС) најзначајнији „стуб“ власти. Познато је постојање интересних лобија унутар ДС-а који (ипак не угрожавајући лидерство самог Тадића) спутавају његово крило при креирању страначке и државне политике. Но, морамо се запитати да ли је идеја дошла са закашњењем имајући у виду већ донесени статут АП Војводине, ако је „битка“ са „аутономним“ војвођанским крилом била један од мотивационих фактора за њено покретање.

Исто тако, оно што је још битније за сагледавање општег стања у друштву јесте уочавање два упоредна тренда. Наиме, у Србији се од појаве вишепартијства странке централизују а држава децентрализује и растаче. Странке се стављају у позицију фундаменталног државног фактора док се устав и законска решења третирају као мање битни или чак периферни. Услед тога партијски договори, уместо уставних норми, постају „гаранти“ виталних националних приоритета укључујући и опстанак државе.

Црна Гора и „Црна Војводина“

Да би ово илустровали осврнућемо се на процесе, сличне овим данашњим, који су се одигравали деведесетих у оквиру СРЈ – унутар две сродне партије, СПС-а и ДПС-а. Наиме у сличној унутарполитичкој ситуацији (као данас Тадић и ДС) био је Милошевић и врхушка СПС-а када су Србија и Црна Гора, након отпочињања рата на просторима бивше СФРЈ након отцепљења остале четири републике, одлучиле да наставе живот у заједничкој држави. Континуитет државне заједнице два иста, или сродна народа (тако је то тада доживљавала и црногорска владајућа олигархија) легализовао се стварањем СРЈ и доношењем тзв. Жабљачког устава. Устав је дефинисао лабавији државни савез него што је до тада постојао, рекло би се услед страначке самоуверености самог Милошевића, која је претпостављала сигурну контролу црногорског ДПС-а. Тако смо дошли у ситуацију да „гарант“ опстанка јединствене државе буду тада идеолошки сродне владајуће партије, СПС у Србији и ДПС у Црној Гори. Дакле, страначко као приоритетније од уставног је обележило конституисање заједничке државе Србије и Црне Горе. Ако данашњи председник има намеру да централизацијом своје странке макар мало „контролише“ Војводину, за такав подухват има негативан пример у најближој историји.

Да је пример негативан говоре догађаји који су се одиграли убрзо након стварања СРЈ. Наиме, идила две водеће странке, „два ока у глави“, после неколико година је нарушена иступањем Мила Ђукановића који је после елиминисања Булатовићеве фракције и учвршћивања на власти почео све више да игнорише заједничку државу и клизи ка оцепљењу. За такав политички курс у почетку је изговор налажен у тадашњој дежурној мантри о Милошевићевој „диктатури“. Но, победом демократских и проевропских снага убрзо се увидело да Милова политика одвајања од Србије није персоналног већ стратешког карактера. Односно, да је од самог старта имала јасан (иако у почетку прикривен) циљ, а то је самостална држава Црна Гора. Као што знамо, реализација овог циља остварена је референдумом из 2006. г. и стварањем независне црногорске државе.

Не можемо се отети утиску да ствари које су се догодиле последње године поводом статута АП Војводине не одишу сличном логиком ствари. Разлика је само у томе што се „одвајање“ и „сукоб“ Пајтићеве и Тадићеве фракције одвија у „цивилизованој“ атмосфери, односно без персоналних сукоба. Такви сукоби до сада нису изашли у јавност. Такође по нашем мишљењу, различитост одаје и став председника, који овај процес представља као линију читавог ДС-а (што је, чини се, само делимично тачно) те му војвођански аутономаши (или федералисти) не могу лепити етикету диктатора и националисте.

Постоје значајне аналогије између црногорског и војвођанског случаја. Иако се предлог статута појавио пре годину дана, идеја „проширења“ надлежности АП Војводине, као програм „сепаратистичких“ партија у покрајини, стара је колико и проблеми осталих, сада самосталних држава бивше СФРЈ (то потврђује Чанково обраћање Лорду Карингтону из 1991. г. у којем он тражи за АП Војводину конфедерални статус у оквиру тадашње Југославије). Тадић „стопира“ и одлаже пројекат колико може. Но, под јаким, како домаћим тако и страним притисцима, а уз незнатне корекције, статут се изгласава у скупштини, те војвођанска Пајтићева фракција капитализује своју иницијативу и међународну подршку. Војводина добија ингеренције које јој дају федералне карактеристике, а уместо мантре о „диктатору“ деведесетих, која је послужила за сецесионистички курс Црне Горе, као повод за доношење самог статута покушава се представити мантра о европеизацији и децентрализацији, која ваљда треба да послужи истој сврси на путу све веће самосталности северне српске покрајине. Дакле странка, у овом случају ДС, показала се немоћном да одговори сепаратистичким изазовима из Војводине, као некада СПС истим тенденцијама из Црне Горе.

Држава или „феуд“

Мање или више „уздрману“ позицију у држави, српски председник покушава да компензује учвршћивањем позиције у странци. Ако претпоставимо да у томе макар делимично успе, велико је питање шта се може од тога корисно извући по државу. Процес дезинтеграције Војводине, започет усвајањем статута, који има за циљ потпуно њено издвајање из надлежности државе Србије, тешко да је заустављив (услед разних притисака при чему су они из иностранства најбитнији). У случају отвореног сукоба (иако до њега вероватно за сада неће доћи), или било каквог конфликта, Пајтић и војвођанска олигархија сада имају институционално средство борбе. Све ово нас наводи на закључак да утакмицу са војвођанским политичким играчима (ако је уопште и водио), Тадић није добио. Све у свему, чини се да председник и његова странка одају утисак немоћи пред свим круцијалним државним проблемима. Исто тако, догађаји из деведесетих као и ови данашњи, показују да странке, колико год биле јаке, колико год харизматичног лидера имале, не могу бити саме по себи једини ослонац држави. Такође, оне не би смеле (бар у свакој пристојној држави) свој парцијални интерес стављати испред државног уколико желе да избегну озбиљне негативне последице по саму државу.

Истицање примата страначких над државним питањима које је постало пракса последње две деценије, довело нас је запостављања свих виталних националних и државних питања. Партизација нашег друштва (некада се то звало партизанштина) има за резултат „свемоћне“ странке, као најмоћнија политичка предузећа која у времену друштвене несигурности представљају готово једини ослонац све угроженијем појединцу. Услед тога страначки „феуди“ су ослонац њиховим првацима (вероватно и тајкунима који делимично контролишу странке), па је опстанак странака постао императив политичке елите, разних моћника, страног фактора, те на крају и обичног појединца, често доведеног у егзистенцијално зависан положај спрам партијских моћника. Није ни чудо што у таквим условима очување странке често има већи значај од очувања саме државе.

Све то се одавно одражава на квалитетну реализацију како спољне тако и унутрашње политике. Слабост таквог квазидржавног и „трајног ванредног стања“ се осети у свим порама друштва, али је свакако најуочљивија унутар елите. Странке у својој виртуелној моћи (која се често претвара у реалну зависност од моћног тајкунског уплива) на челу са председником државе морају да преко сваке мере воде рачуна о разним интересним лобијима како унутар тако и ван странке, како унутар тако и ван државе. Онда није ни чудна немоћ државног апарата при покушајима продуктивног решења државних проблема.

У прилог овоме можемо се запитати колики маневарски простор има и може имати било ко ко се нађе, или ко би се нашао не месту председника државе у условима хегемоније партијских и тајкунских лобија. Желели бисмо да грешимо, али се бојимо да је готово

симболичан. Председник Тадић, вишеструко условљен разним интересним групацијама у оквиру сопствене странке, војвођанским федералистичким лобијем и јаким међународним фактором, тешко да може без опште подршке „шире патриотске јавности“ и „државотворне елите“, са којом би формулисао минимум националног интереса, и личне добре воље, постићи макар једну симболичну победу. То је могуће остварити једино у случају промене читавог партијског система вредности који већ дуго фигурира као доминантан на српској политичкој сцени. На овакав закључак нас упућује сличан след догађаја када је у питању отцепљење Црне Горе и почетна федералистичка фаза „издвајања“ Војводине из државно-правног система Србије. На жалост, макар и најмањи помак у том правцу не видимо. Процес централизације наше највеће странке, који је покренуо председник, представља само покушај сређивања стања у сопственом редовима без значајне државне визије и наставак једне праксе у којој доминира страначка визура.

На крају, све ово што је речено о централизацији ДС-а намеће нам питање докле ће политичкој елити бити битнији ред, дисциплина, поштовање хијераријског принципа и поштовање интегритета у „личном“ политичком „феуду“ него у заједничкој држави. Можемо се сложити да је у овој ситуацији, када су ствари далеко одмакле, тешко направити бар прве кораке ка стварању свести у којој ће национално и државно бити испред парцијалног и страначког. Али оно што је сигурно касније ће бити још теже. Сви упливи на странке који данас постоје „сутра“ ће бити и јачи и тежи. Но, без обзира на то шта ће се десити, једно је сигурно – све док страначко јединство буде већи приоритет него државно и национално јединство, држава ће се растакати, постајати све мања и међународно немоћнија. Фрустрације и апатија расту, са тенденцијом губљења и ово мало преостале воље за било какву позитивну акцију, док ће многи научни радници и медијски посленици, хорски заједно са народом, само моћи јалово да констатују нове националне и државне поразе.